

Tap på utlån etter IFRS 9:

Tematilsyn om bankenes regnskapsføring

Banker som avlegger regnskap etter IFRS, implementerte IFRS 9 *Finansielle instrumenter* 1. januar 2018. Finanstilsynet gjennomførte i 2019 et tematilsyn om bankenes gjennomføring av tapsreglene i IFRS 9. En samlerapport og brev til de enkelte bankene ble publisert i august 2020. I denne spalten gis en oppsummering av noen av hovedpunktene i samlerapporten.¹

Cand.oecon./siviløkonom
Robert Madsen
Executive Director EY

Bakgrunn

IFRS 9 erstattet IAS 39 *Finansielle instrumenter – innregning og måling*. Etter IAS 39 skulle bankene avsette for tap på utlån målt til amortisert kost først når det var objektive bevis for at et tap ville inntreffe, mens det etter IFRS 9 skal avsettes for forventet tap. Estimering av forventet tap medfører større krav til innarbeiding av forventninger om fremtiden i bankenes tapsvurderinger og modellapparat. Formålet med Finanstilsynets tematilsyn, som omfattet ni banker, var å kartlegge hvordan bankene praktiserer de nye tapsreglene. Dette ble gjort ved å foreta en gjennomgang av bankenes modeller og regnskaper på utvalgte områder innenfor IFRS 9.

IFRS 9 sin nedskrivningsmodell

IFRS 9 innførte en tre-trinns nedskrivningsmodell som vil gjelde for utlån som ikke måles til virkelig verdi over resultatet, det vil si for hoveddelen av bankenes utlån. Modellen innebærer at

Aktuelt om finansiell rapportering

Formålet med denne spalten er å gi løpende oppdatering på aktuelle og sentrale spørsmål om finansiell rapportering. Det vil kunne være nye standarder eller tolkninger fra IASB eller NRS, men også relevante uttalelser gitt av regulerende myndigheter, eller kommentarer til andre relevante utviklings-trekk med betydning for norske foretaks finansielle rapportering.

En regnskapsfaglig spesialistgruppe i EY er forfattere av spalten. Dette nummerets spalte er forfattet av cand.oecon. og siviløkonom Robert Madsen. Robert Madsen er tilknyttet den nordiske IFRS-desken i EY og er medlem av EYs globale IFRS-gruppe for finansielle instrumenter.

når et utlån balanseføres for første gang, vil det normalt bli klassifisert i trinn 1 i nedskrivningsmodellen, hvor det skal avsettes for tolv måneders forventet kredittap. Tolv måneders forventet kredittap er det tapet i et utlåns levetid som kan knyttes til mislighold som kan forventes de første 12 månedene etter balansedato. Dersom utlånets kredittrisiko øker vesentlig etter førstegangsinnregning, skal utlånet overføres til trinn 2 eller trinn 3 i nedskrivningsmodellen, hvor trinn 3 gjelder for kredittforringede utlån. For utlån i trinn 2 og 3 skal det avsettes fullt ut for forventet kredittap over hele utlånets levetid. Klassifisering i nedskrivningsmodellen vil derfor ha betydning for beregningsgrunnlaget for tapsavsetningene.

Sentrale vurderingstemaer

I innledningen til rapporten peker Finanstilsynet på at sentrale vurderingstemaer i beregningen av forventet kredittap er styring og kontroll, underliggende modeller og estimater, justering for fremtidsutsikter og kriterier for identifisering av utlån med vesentlig økt kredittrisiko. Flere andre forhold omtales også i rapporten.

Tematilsynet ble gjennomført før utbruddet av covid-19. Det tas derfor ikke stilling til hvordan bankene har vurdert den vesentlige forverringen i norsk og internasjonal økonomi i tapsavsetningene, men det gis noen generelle betraktninger knyttet til vurdering av forventet kredittap i 2020 og tilhørende noteopplysninger.

¹ Forfatteren av spalten har også omtalt dette temaet i en artikkel som er publisert på EYs nettsider.

Styring og kontroll

Finanstilsynet slår fast at alle bankene har enkelte mangler i sine retningslinjer og rutiner for vurdering og beregning av forventet kredittap, herunder retningslinjer for når ulike metoder for beregning av forventet kredittap i trinn 3 skal benyttes. De peker også på at det må foreligge klare retningslinjer og rutiner for hvordan overstyringer av modellbaserte tapsanslag skal vurderes og etterprøves. Finanstilsynet viser også til at valideringsrutiner i liten grad beskriver hvordan validering av ulike deler av IFRS 9 skal gjennomføres. Dette var noe bankene meldte tilbake at det fortsatt arbeides med.

Underliggende modeller og estimater

Bankene beregner forventet kredittap i trinn 3 hovedsakelig ved bruk av en kontantstrømmetode, der de estimerer fremtidige kontantstrømmer fra kunden, inkludert realisering av eventuelle sikkerheter. Enkelte banker legger til grunn kun ett scenario ved beregning av forventet kredittap i trinn 3. Finanstilsynet understreker at forventet kredittap skal være et resultat av estimert tap i flere scenarioer, som vektet etter sannsynligheten for at de ulike scenarioene vil inntreffe. Finanstilsynet påpeker også at vurderingen av forventet levetid er en av forutsetningene som bør være forskjellig i de ulike scenarioene, og at forventet levetid bør differensiere mellom ulike låneprodukter. Dette er bare i liten grad gjennomført av bankene.

Justering for fremtidsutsikter

Ved estimering av forventet kredittap må bankene lage prognoser for fremtidige forhold. De fleste bankene bruker tre fremtidsscenarioer med utgangspunkt i statistikk og prognoser for fremtidige forhold: et basis-, et oppgang- og et nedgangsscenario. For flere av bankene setter Finanstilsynet spørsmålsteget ved om nedgangsscenarioet i tilstrekkelig grad fanger opp effektene av en alvorlig nedgangskonjunktur. De peker på at utlånstapene som oftest er svært lave eller lave i oppgangstider, normale økonomiske tider og moderate nedgangskonjunkturer, mens de kan bli svært høye i en alvorlig nedgangskonjunktur.

turer, mens de kan bli svært høye i en alvorlig nedgangskonjunktur.

Kriterier for identifisering av utlån med vesentlig økt kredittisiko

Ved vurderingen av om det foreligger en vesentlig økning i kredittisiko benytter de fleste bankene en kombinasjon av kvantitative, kvalitative og «backstop»-indikatorer. Et flertall av bankene har definert absolutte og relative grenser som medfører at utlån med en sannsynlighet for mislighold som er lavere enn en fastsatt grense, blir værende i trinn 1 i nedskrivningsmodellen så lenge sannsynligheten for mislighold er under denne grensen. Finanstilsynet mener at bruk av slike absolutte grenser reelt sett er anvendelse av en unntaksbestemmelse i IFRS 9, som sier at for finansielle eiendeler som har lav kredittisiko, kan det antas at kredittisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangsinngregning. Finanstilsynet skriver at bankene som benytter standardens unntak for utlån med lav kredittisiko, bør utvise akt-somhet, og at de anbefaler at bankene revurderer bruken av dette unntaket.

Usikkerhet i estimater

Måleusikkerhet er iboende i estimater om fremtiden. Bankene har på ulike måter vurdert usikkerhet i målingen av forventet kredittap. Finanstilsynet påpeker imidlertid at vurdering av usikkerhet i metoder og datagrunnlag ikke er innlemmet i bankenes metodikk, særlig på områder hvor bankenes eget datagrunnlag er svakt og benyttede data ikke nødvendigvis er representative for bankenes portefølje. Finanstilsynet forventer at bankene har et bevisst forhold til usikkerhet og følger opp mulige skjevheter i estimatene i beregning av forventet kredittap. Avvik og skjevheter kan inntreffe ved bruk av gjennomsnittsbetraktninger eller ved bruk av et datagrunnlag som er preget av gode konjunkturer og lave tap.

Noteopplysninger

Finanstilsynet bemerket at de fleste merknadene til bankenes noteopplysninger i årsregnskapet 2018 resulterte i forbedringer i årsregnskapet for 2019.

Finanstilsynet understreker likevel viktigheten av å gi konkret og bankspesifikk informasjon i års- og delårsregnskaper, slik at brukerne av regnskapet kan forstå kredittisikoenes virkning på fremtidige kontantstrømmer og usikkerheten knyttet til disse. Det oppfordres til ytterligere forbedring av informasjonen, slik at den fremstår som klar og relevant for brukernes behov.

Finanstilsynet påpeker videre at delårsrapportene i 2020 vil bli avlagt under andre økonomiske forhold enn årsregnskapet for 2019. Det vil derfor være viktig å gi utfyllende og dekkende informasjon om forutsetningen som er lagt til grunn, med fokus på endringer i forhold til årsregnskapet for 2019 og effekter av covid-19.

Overtatte eiendeler og selskaper

Det økonomiske tilbakeslaget i norsk og internasjonal økonomi som følge av Covid-19 vil kunne resultere i en økning i misligholdte lån og til at bankene i større grad overtar eiendeler og selskaper for å sikre sine verdier. Regnskapspraksis på dette området var ikke var en del av tilsynet, men Finanstilsynet påpeker likevel at overtatte eiendeler og eventuelle forpliktelser skal innregnes til virkelig verdi. Differansen mellom virkelig verdi av netto overtatte eiendeler og balanseført verdi av utlånet skal resultatføres som tap på utlån. Med mindre overtatte eiendeler kvalifiserer for regnskapsføring under IFRS 5 *Anleggsmidler holdt for salg og avvirket virksomhet*, skal eiendelene klassifiseres etter sin art i bankens regnskap. For overtatte selskaper må konsolidering i så fall vurderes.

Avslutning

I denne spalten omtales bare et utdrag av de forholdene som er tatt opp av Finanstilsynet. For de som ønsker ytterligere innsikt i Finanstilsynets observasjoner og betraktninger, anbefales det derfor å lese selve rapporten. Denne og Finanstilsynets brev til de enkelte bankene er tilgjengelige på Finanstilsynets hjemmesider – finans-tilsynet.no.